

سوره الرحمن و مقام صدیقان

سید موسی مظهری

بحث اجمالی ما در ارتباط با معرفی سوره مبارکه الرحمن پایان یافت. در گذشته فضیلت ها و آثار و ثواب های تلاوت این سوره شریفه بیان شد. بحث گذشته در واقع، مدخل ورود به تفسیر سوره مبارکه الرحمن بود. اکنون می یابد به بیان تفصیلی و تفسیری آثار آیات این سوره پرداخت. امید می رود که خوانندگان ارجمند مجله بشارت از چشمه زلال الرحمن سیراب گشته و در نهایت به مقامی دست یابند که برای تلاوت کنندگان الرحمن بیان گشته است. باید دانست که یکی از آثار بزرگ تلاوت سوره مبارکه الرحمن عبارت است از دست یافتن انسان به مقام صدیقین. حال باید این پرسش را طرح کرد که مقام صدیقان چه نوع مقامی است؟ آیا این مقام با مقام های متعالی دیگر انبیا و اولیا تفاوت دارد؟ و اساساً چه ارتباطی میان مقام صدیقان با سوره الرحمن وجود دارد؟ پاسخ هایی که به سوال های یاد شده بالا داده خواهد شد، روشن کننده منزلت سوره الرحمن می

باشند.

مقام صدیقان و کمال انسان

مقام صدیقان که بالاترین مقام روحانی انسان است؛ مقامی است که کمال و سلامت روح انسان را می نمایاند. یعنی هر گونه عیب و سیاهی و کجروی و اعتقادی اخلاقی و عملی از شخص صدیق زوده شده است. صدیق است و یک دنیای پاک و شفاف و زلال! وقتی به ظاهر و باطن صدیقان متوجه می شویم، به دست می آید که هم غرایز طبیعی آنان مهار شده اند و هم تمایلات روحی آنان جهت صحیح و معقولی یافته اند. شهوت و غضب در باطن و ظاهرشان که همان کلام و مرام آنان می باشد، اصلاً به چشم نمی خورد. قدرت طلبی و انحصارگرایی و خود بزرگ بینی و خود پسندی و حسد ورزی که ریشه کبائر و ظلمت هاست، در آنان ریشه کن شده اند. به عبارت دیگر می توان گفت که سلامت مطلق روان و اخلاق بر حیات و سرنوشت صدیقان سایه افکنده و هر نوع تلاش

آنان نمودار کمال انسانی و روحانی شان می باشد. قلب سلیم که خود مقامی والا دارد، نزد صدیقان وجود دارد. این قلب نمودار پاکی های باطن و ظاهر انسان است. مراد از قلب سلیم همان قلبی است که از هر گونه انحراف فکری و اخلاقی پیراسته گشته باشد.

صدیقان و قلب سلیم

در روایت معصومان آمده است که قلب خویش را از هر گونه ریا و شک و شبهه ای پاک کن! این سه دسته از ناپسندها انسان را از رحمت و مغفرت خداوند محروم می سازد. قلب سلیم نه شک دارد و نه ریا می ورزد و نه شبهه ای دارد. قلب سلیم یعنی قلب به اخلاص و یقین رسیده! چه کسانی صاحب این قلب می باشند؟ پیداست که دارندگان این قلب یا سرمایه روحانی و انسان سازانه، انبیا و اولیا هستند. یعنی همان گروهی که به مقام صدیقین دست یافته اند. پس تا قلب ما قلب سلیم و بی ریا و شک و شبهه نشود، قلب سلیم نخواهد شد و ما را به مقام صدیقان نخواهد رسانید.

جسم و روح صدیقان

باید دانست که اگر انسان غرایز حیوانی را رها سازد و افسارش را نفس اماره و شیطان به دست گیرند، جسم او گرفتار سنگینی گشته و او را از حرکت تکاملی باز می دارد. تنبلی و تن پروری و راحت طلبی نمودار این وضعیت منفی است که صدیقان از آن یکسر پیراسته اند. آشکار است که آلودگی های جسمانی بروح انسان تأثیر می گذارد.

و شکم بارگی و قدرت پرستی و

مقام طلبی نیز روح آدمی

را از پرواز در آسمان

معنویت باز خواهد

داشت. تفاوت

صدیقان با

دیگران در

این است که

آنان یکسر بر

جسم و روح

خود چیرگی

یافته اند و آنها

را در جهت رضوان

الله به کار گرفته اند.

یعنی روح آنان روح آزاد بوده و

راهی معراج می گردد. در این مرحله

تکاملی به روشنی مشاهده می شود که غرایز حیوانی

و نکات منفی و بازدارنده از رشد و تعاملی مهار

گشته و تصفیه شده اند.

از کجا شروع کنیم؟

شکی نیست که می باید از جسم خود شروع کرد. یعنی

پیش از پرداختن به خصلت ها و تمایلات نفسانی، به جسم خود پرداخته و زنجیرهای بسته شده بر تن خود را پاره کنیم. اگر جسم آزاد شود، روح به پرواز درخواهد آمد. سلامت روح انسان در گرو سلامت جسم انسان است. جسم قالب روح می باشد و تأثیر گذاری شدید بر ابعاد روحانی انسان دارد. پس می توان این نتیجه را گرفت که آزادی انسان از هر بعد منفی جسمانی، نوید دهنده آزادی او در یک بعد منفی روحانی است. سلامت و موفقیت آدمی در مرحله ای از مراحل جسمانی و روحانی، سلامت و موفقیت مرحله بعدی را بشارت می دهد.

قلب سلیم که قرآن کریم از مقام والای آن سخن گفته و خاص مقربان اوست، تأمین کننده روح سالم می باشد. روح سالم چه روحی است؟ در حقیقت روح سالم روحی است که کمترین غل و زنجیر ندارد و سبکی ویژه ای یافته است. یعنی روح آماده پرواز و معراج است. این روح همان روح صدیقان است. صدیقان که برتر از صادقان هستند، حرکت همه جانبه تکاملی را در وجودشان آغاز کرده و تا دست یابی به مقام قلب سلیم نزدیک گشته اند. آنان ریاضت های جسمانی و روحانی بسیاری را تحمل کرده اند تا اکنون شایسته مقام صدیق شده اند. نگاهی به احکام فقهی نشان می دهد که هر حکم و عبادت دینی مسلمانان به منظور رها سازی آنان از غل و زنجیرهای جسمانی و روحانی آنان است. به عبارت دیگر اسلام می خواهد مسلمان را از طریق اعمال عبادی، از سقوط تدریجی در ظلمات نفس برهاند و روح او را روحی آزاد و در حال معراج قرار دهد. چنین است که سلامت مطلق روح و جسم انسان را فرا می گیرد. طهارت روح و جسم بر ابعاد

و اعضای انسان سایه می افکند.

مقام صدیقان

اگر این پرسش طرح شود که مقام صدیقان چه مقامی است؟ باید در پاسخ گفت اگر روح به آزادی کامل و الهی اش نزدیک گردد، افزون بر مرحله حصول، به مرحله تثبیت خواهد رسید. یعنی ایمان او ثابت بوده و هرگز دچار شک و شبهه نمی شود. اخلاص او ثابت بوده و گرفتار ریا و شرک نمی شود. مقام صدیقان این است. یعنی مقام ثبات و استحکام عقاید و خصائل آدمی در راه خداوند. به سخن دیگر صدیقان به حالت های روحانی دست یافته اند. یعنی از حال که بیش تر صدیقان ملکه های نفسانی دایمی داشته و پیوسته در کمال گرایی به سر می بردند.

پس این نتیجه را به دست می آوریم که مقام صدیقان مقام تثبیت است. تا کسی از مومنان بدین مقام نرسد. صدیق خوانده نمی شود. نکته دیگر که نباید آن را از یاد برد این است که منظور از تثبیت، ثابت بودن یکپارچه وجود انسان است. پس اگر انسان در بعضی ابعاد و ملکات نفسانی تکاملی موفق بود و در بعضی ابعاد و ملکات نفسانی تکاملی ناکامی داشت، هنوز به مقام صدیقان راه نیافته است. اینک روشن می شود که چرا علت نبوت انبیا و شرط اساسی دست یابی به آن مقام، صدیق بودن است. چون هر رسول و نبی پیش از پیامبری خود می باید در توحید و عبادت و اخلاق و اعمال خود به تثبیت برسد. و حال گفتنی است که از آثار بلند سوره الرحمن این است که شخص بر اثر تلاوت کردن و انس گرفتن با آن سوره مبارکه به مقام صدیقان خواهد رسید.